

STATUSNI PROBLEMI I POTEŠKOĆE JEDNORODITELJSKE PORODICE U BIH

Midhat ČAUŠEVIĆ

UDK 364.642:314.622.4](497.6)

SAŽETAK: U ovom članku autor tematizira statusne probleme i poteškoće s kojim se susreće jednoroditeljska porodica u Bosni i Hercegovini. Članak je rezultat rada u okviru istraživačkog projekta fokusiranog na jednoroditeljsku porodicu, u sklopu kojeg su teorijski i empirijski posmatrane tri skupine: jednoroditeljske porodice nastale kao posljedica rata i ratnih dešavanja; jednoroditeljske porodice nastale kao posljedica razvoda braka i jednoroditeljske porodice nastale kao posljedica prirodne smrti i nesretnih slučajeva. Jedan od glavnih ciljeva projekta bio je istražiti kakav status u društvu imaju jednoroditeljske porodice iz te tri skupine; zakonska rješenja koja se na njih odnose te na koji način nositelji takvih porodica percipiraju taj status i poteškoće s kojima se susreću u održavanju funkcionalnosti svoje porodice. U članku su prezentirani i ukratko objašnjeni rezultati ankete, koja je, u okviru istraživanja provedena na uzorku od stotinu jednoroditeljskih porodica s područja Tuzlanskog kantona, Brčko distrikta BiH i općine Tešanj (ZE-DO kanton).

Ključne riječi: jednoroditeljska porodica u BiH, status u društvu, zakoni u BiH, majka, privilegije i problemi jednoroditeljske porodice u BiH

Uvod

Bosanskohercegovačka porodica je društvena i znanstvena kategorija koja ima neizostavno mjesto u specifikumu onoga što Bosna i Hercegovina danas jeste. Specifičnosti koje su neodvojivi generativni faktori razvoja Bosne i Hercegovine, a koje se direktno ili indirektno reflektiraju na porodicu u Bosni i Hercegovini, jesu: multikulturalnost bosanskohercegovačkog društva, tradicionalni način života i njegov utjecaj na konstituiranje porodice, ratna i poratna dešavanja i njihov utjecaj na obilježja bosanskohercegovačke porodice, te savremeni stilovi života koji su inkorporirani u bosanskohercegovačko društvo i

porodicu pod utjecajem globalizacije i tranzicijskih procesa.

Jednoroditeljska porodica

“Jednoroditeljske porodice nisu jedinstvena sociološka kategorija; stoga ih je vrlo teško definirati. Javljaju se kao alternativa nuklearnoj porodici, koja je još uvijek brojčano najzastupljeniji, ali ne i jedini oblik uređenja obitelji” (Grozđanić, 2000., str. 7.) Ovim se želi reći da jednoroditeljska porodica ne postoji kao posebna, zasebna sociološka kategorija, već da ona nastaje iz dvoroditeljske porodice na načine koji će biti objašnjeni u ovom radu.

Prema strukturi, porodica se obično dijeli na jednoroditeljsku (najčešća

situacija je da djeca žive s majkom) i dvoroditeljsku (djeca žive s oba roditelja). “U stručnoj literaturi se, uz izraz jednoroditeljska porodica, kao sinonimi koriste različiti izrazi kao što su: napuštena ili nekompletna porodica, deficitarna porodica, razorena porodica, krnja ili nepotpuna porodica, itd.” (Grozđanić, 2000., str. 7.) Navedeni izrazi predstavljaju određenu vrstu stigmatizacije pojma koji obrazlažemo, te je u današnjem vremenu najprihvaćeniji izraz “jednoroditeljska porodica.”

Sama etimologija sintagme *jednoroditeljska porodica* upućuje na to da je u pitanju jedan roditelj koji živi s djecom. “Ovim pojmom (jednoroditeljska porodica) se stoga označavaju

domaćinstva koja na čelu imaju ne dvije osobe suprotnog pola, već samo jednu, koja se stara o deci.” (Segelan, 2009., str. 192.) Shodno navedenom, jedan roditelj preuzima, koliko je to moguće, i ulogu drugog roditelja u odgoju djece. Nazivi, poput “nefunkcionalna porodica” ili “razorena obitelj”, neprikladni su, budući da jedan roditelj preuzima funkcije i drugog, te obavlja određene poslove kojima će, prije svega, osigurati materijalno-egzistencijalne preduslove za svoju porodicu, a potom se posvetiti ciljevima odgoja djece.

Majka kao nosilac jednoroditeljske porodice

Neminovna je pojava porodica s jednim roditeljem. U gotovo 90% slučajeva to su porodice majki s djecom, a samo neznatan dio čine porodice oca s djecom. “Jedan od prvih izraza kojim je vršeno negativno označavanje ili stigmatizacija nosioca ove pojave (majke prije svega) bio izraz ‘porodica samohrane majke’. U ovom slučaju u prvi plan je isticana devijantnost uloge majke u ovoj porodici u odnosu na normalni obrazac, jer se majka pojavljuje u funkciji hranioca porodice. Samim tim i nezavisno od socijalnog položaja majke, ova porodica je tretirana kao ‘ugrožena porodica’, bilo u materijalnom, a naročito u ‘moralnom’ smislu, jer majka umjesto da se posveti u potpunosti djeci mora da zarađuje. Jedan od termina, također u ranijoj upotrebi, neposrednije je naglašavao legitimacijsku deficijentnost ove porodice i djece u njoj: ‘vanbračna majka’ sa djecom. Ovdje više nije bilo riječi ni o porodici, već i o jednom nelegitimnom i nelegalnom statusu majke, koja je istovremeno i amoralan, jer se može pretpostaviti da ‘časna žena’ neće sebe dovesti u situaciju da rađa djecu bez zvaničnog oca. Etiketa odbacivanja kao i konsekvence za izdržavanje djece nisu pri tom

uopšte padale na kukavičluk oca koji je ostavljao nezbrinutu majku sa djetetom na ulici, već na amoralnu majku.” (Milić, 2001., str. 193. i 194.) Već sami nazivi ovakvih društvenih kategorija upućuju na neshvaćenost društva, te nepoznavanje situacije u kojoj se jednoroditeljske porodice nalaze, kao i poteškoća s kojima se suočavaju. S obzirom na to da oko 90% ovih porodica čine majke s djecom, majka je primorana da se brine i o materijalno-finansijskoj situaciji, da bi uspjela da osigura osnovne egzistencijalne potrebe svoje djece, poput hrane, vode, odjeće, obuće i sl. Uporedo s tom roditeljskom obavezom, majke u jednoroditeljskim porodicama moraju posvetiti svoju pažnju i vrijeme odgoju svoje djece i zdravom razvijanju njihovih ličnosti. Vođenje brige o domaćinstvu, odgoju djece, finansijskim prilikama porodice i dr. samo su osnovni problemi koje majke u jednoroditeljskim porodicama imaju. Ovdje institucije treba da pokažu svoju istinsku vrijednost tako što će ovim majkama pružiti potrebnu pomoć, kako bi što lakše prevladavale poteškoće s kojima se susreću.

Tokom samog našeg istraživanja¹ ove teme, među jednoroditeljskim porodicama zaključili smo da institucije za neke od ovih kategorija samo formalno postoje, bez ikakvog stvarnog učinka.

Predrasude su dominantni razlog negativnog odnosa društva prema jednoroditeljskim porodicama. Za razliku od toga, postoje i slučajevi kada roditelji iz ovih porodica nailaze na razumijevanje i olakšice, date od strane društvenih, odnosno državnih institucija, naprimjer policije i državnih službenika. Sve ovo pokazuje da potencijalno svi u društvu, odnosno sve društvene institucije, mogu na određeni način pomoći i olakšati roditeljima, a samim tim i djeci, u jednoroditeljskim porodicama. Radi se samo o htijenju i razumijevanju situacije u kojoj se ove porodice nalaze. Ovim konkretnim primjerima smo htjeli da pokažemo odnos društva i njegovih institucija prema jednoroditeljskoj porodici.

Odnos društvenih institucija prema jednoroditeljskim porodicama

Odnos društvenih institucija prema jednoroditeljskim porodicama, koje su nastale kao posljedica ratnih dešavanja, i jednoroditeljskim porodicama nastalim razvodom braka moguće je sagledati kroz zakone, tačnije *Zakon o osnovnim pravima ratnih vojnih invalida i porodica palih boraca*, te *Porodični zakon FBiH*. U odredbama ova dva zakona sagledava se sama suština prava ovih dviju kategorija jednoroditeljskih porodica. Jednoroditeljske porodice nastale zbog prirodne smrti nisu tačno definirane zakonskim odredbama, što ih dovodi u neravnopravan položaj.

S druge strane, prema članu 19, 20, 27 i 29. *Zakona o osnovnim pravima ratnih vojnih invalida i porodica palih boraca* jasno se definišu prava jednoroditeljskih porodica nastalih u ratu. Ova kategorija je i organizacijski dobro uređena, tako da postoje organizacija koje zastupaju ovu populaciju na svim nivoima vlasti (općine, kantoni...), te udruženja šehida i poginulih boraca na federalnom nivou. Postoji tačna evidencija o svim članovima. U Tuzlanskom kantonu postoji jasna evidencija u svim općinama, s tačnim brojem porodica koje su uvedene u pravo. Ova evidencija se godišnje ažurira, tako da se imaju jasni pokazatelji o ovoj kategoriji.

Kako vidimo iz navedenih zakonskih rješenja, državne institucije su riješile status i neke od problema jednoroditeljskih porodica, koje su nastale kao posljedica ratnih dešavanja. Ove porodice su uvedene u zakon i imaju riješena ključna egzistencijalna pitanja. Zakonom su predviđene, pored određenih materijalnih prava i određene privilegije, kada su upitanju članovi tih jednoroditeljskih porodica, u smislu da imaju prednost pri ostvarenju nekih drugih prava.

Uz državne institucije, postoje i određene društvene organizacije koje se bave pravima i brigom prema jednoroditeljskim porodicama.

¹ O samom istraživanju će biti riječi u nastavku članka.

Postoje i zakonske odredbe (Porodični zakon FBiH) vezane za jednoroditeljske porodice nastale razvodom braka, tačnije uređivanje odnosa između razvedenih osoba u vidu izdržavanja bračnog partnera, a i djece. Jednoroditeljske porodice nastale razvodom braka uvrštene u Zakon i imaju se na što pozvati u ostvarivanju svojih prava. Međutim, u praksi se pokazalo da je pitanje alimentacije i izdržavanja članova porodice, na koje se odnose odredbe ovog zakona, jako teško provodivo, jer ne postoji dovoljno efikasan mehanizam koji bi ovo zakonsko rješenje proveo do kraja.

Zakonom nije definirana briga o jednoroditeljskim porodicama, nastalim prirodnom smrću jednog roditelja, te su one prepuštene same sebi, bez ikakve institucionalne pomoći.

Kada spominjemo jednoroditeljske porodice koje su nastale kao posljedica rata i ratnih dešavanja, postoji jedna kategorija koja nije zbog same svoje specifičnosti do kraja definirana i tretirana. To su jednoroditeljske porodice koje su nastale kao posljedica zločina silovanja. Tačan broj takvih porodica u Bosni i Hercegovini nemamo, ali je sigurno da ih ima. Ako uzmemo da se broj silovanih žena u Bosni i Hercegovini u proteklom ratu kreće i do 20.000, onda nam je jasno da se radi o izuzetno ozbiljnom problemu kojeg bi trebalo sistematski rješavati. Naravno, nisu sve silovane žene rodile djecu i na taj način osnovale jednoroditeljske porodice, ali sigurno postoji znatan broj takvih porodica. Ipak, napomenimo da je većina takve djece zbrinuta u domove za djecu bez roditeljskog staranja.

Pozicija i status jednoroditeljskih porodica

U toku istraživanja o statusu i problemima s kojima se susreću jednoroditeljske porodice provedena je anketa na uzorku od stotinu jednoroditeljskih porodica s područja Tuzlanskog kantona, Brčko distrikta BiH i općine Tešanj (ZE-DO kanton).

U nastavku ovoga rada će biti prezentirani rezultati provedene ankete

na unaprijed teorijsko-metodološki naznačenu temu. Anketa je sadržavala pet grupa pitanja na koje je ispitanik trebalo da odgovori. *Prva grupa pitanja* se odnosila na opće generalije o samom ispitaniku. Odgovorima na ova pitanja dobili smo opću sliku o ispitaniku: pol, nacionalnost, godine starosti, uzrok nastanka jednoroditeljske porodice, broj djece itd. *Druga grupa pitanja* se odnosila na materijalni status ispitanika, dok je bio/la u braku. Na osnovu odgovora na ova pitanja mogli smo formirati približnu sliku o materijalnom statusu ispitanika iz perioda kada je bio u braku. Ove odgovore ćemo uporediti s trećom grupom pitanja. *Treća grupa pitanja* se odnosila na trenutni materijalni status porodice. Mogli smo da formiramo socijalnu kartu ispitanika i da dobijene rezultate poredimo s njihovim materijalnim stanjem dok su bili u braku. *Četvrta grupa pitanja* se odnosila na prednosti i privilegije koje jednoroditeljske porodice imaju, odnosno nemaju po statusu u kojem se nalaze. *Peta grupa pitanja* govori o poteškoćama s kojim se susreću jednoroditeljske porodice.

U nastavku teksta ćemo se koristiti terminom jednoroditeljske porodice iz prve grupe, tj. jednoroditeljske porodice nastale prirodnom smrću jednog od roditelja. Jednoroditeljske porodice druge grupe su nastale usljed ratnih dešavanja, a jednoroditeljske porodice treće grupe su nastale razvodom braka.

Nakon provedene ankete i na osnovu dobijenih odgovora moguće je postaviti predodžbu o statusu jednoroditeljskih porodica u BiH. Rezultati ankete mogu pomoći u verificiranju položaja jednoroditeljskih porodica na spomenutim područjima, kao i rješavanju problema ove društvene kategorije. Time bismo doprinijeli njihovoj socijalnoj terapiji, što bi, uvjereni smo, doprinijelo i ukupnoj stabilizaciji našeg društva.

Opći podaci o ispitanicima

Na osnovu dobijenih rezultata provedenih na uzorku, konstatiramo da je 85% kod prve grupe, 100% kod

druge i 80% kod treće grupe majka nosilac domaćinstva. Ovo stanje je približno statistici nekih drugih zemalja, u kojima je evidentan veći broj majki nego očeva kao nosilaca jednoroditeljske porodice.

Rezultati na uzorku pokazuju da je u Bosni i Hercegovini najveći broj jednoroditeljskih porodica nastao ratnim stradanjem, prije svega muške populacije (očeva i muževa). Taj broj iznosi 51%, a 43% od ukupnog broja anketiranih nosilaca jednoroditeljskih porodica. Prva grupa je zastupljena s 34%, dok je treća zastupljena s 15%.

Najstarija populacija su roditelji iz jednoroditeljskih porodica nastalih prirodnom smrću, dok je najmlađa ona populacija koja potiče iz razvedenih brakova.

Prosječne godine stupanja u brak kod prve grupe su 21,3 godine, kod druge grupe 20,4 godina i kod treće grupe 21,2 godine.

Broj prosječnih godina koje su supružnici proveli u braku prije nastanka jednoroditeljske porodice u kategoriji prve grupe iznosi 18,5 i ujedno je najveći, što je i za očekivati. U kategoriji druge grupe je 8,4 godina, dok je kod treće grupe 13,1 godina. Ako uzmemo prosječne godine u kojima su sklopljeni brakovi kod sve tri grupe i na njih dodamo vrijeme provedeno u braku, onda dolazimo da podataka da su porodice prve grupe dobile status jednoroditeljskih kada je prvi nosilac imao oko 39 godina. Porodice druge grupe su dobile status jednoroditeljskih kada je prvi nosilac imao oko 28 godina. Porodice treće grupe su dobile status jednoroditeljskih kada je prvi nosilac porodice imao oko 34 godine.

U toku ispitivanja utvrđeno je da su jednoroditeljske porodice iz uzorka riješile problem stanovanja, kao osnovni egzistencijalni preduslov opstanka, te da nema beskućnih jednoroditeljskih porodica.

U pogledu broja djece u jednoroditeljskim porodicama, stanje je sljedeće: u jednoroditeljskim porodicama nastalim prirodnom smrću supružnika taj broj je 82; najveći broj je u porodici u kojima je otac poginuo u ratu

(109), dok je porodicama nastalim razvodom braka taj broj najmanji (32). Ovi podaci pokazuju da je u jednoroditeljskim porodicama nastalima ratnim dešavanjima ostao najveći broj djece, a najmanji u porodicama iz razvedenih brakova. Istraživanje je pokazalo i da su najveći broj te djece bili maloljetnici u vrijeme nastanka jednoroditeljskih porodica.

Prosječne godine starosti djece u jednoroditeljskim porodicama nastalim prirodnom smrću supruga jeste 14,4. U porodicama nastalim ratnim stradanjima taj prosjek je 5,9, dok je u onima nastalim razvodom braka prosjek 8,5.

Istraživanje na uzorku je pokazalo i da je najveći broj punoljetne djece ostao je u jednoroditeljskim porodicama koje su nastale ratnim stradanjem oca (94), a u toj kategoriji je najviše one djece koja su završila školu ili fakultet, te čekaju zaposlenje (39). U kategoriji jednoroditeljskih porodica nastalih prirodnom smrću primjetna je određena stagnacija djece na planu visokog obrazovanja. Razlozi su mnogobrojni, a najčešće ekonomski, zbog čega se ta djeca najčešće odlučuju da rade zanatske poslove nakon srednje škole. Najstariji muški član te porodice nastoji da što prije sam preuzme brigu o svojim mlađim sestrama ili braći.

Osnovaca je najviše u jednoroditeljskim porodicama nastalim razvodom braka, što dodatno usložnjava dalje obrazovanje ove djece, jer jedan roditelj mora snositi troškove školovanja. Položaj ove djece nije valjano zakonski uređen, posebno u alimentaciji, kao kod preostale dvije kategorije jednoroditeljskih porodica, posebno onih koje su nastale ratnim stradanjima. U jednoroditeljskim porodicama nastalim prirodnom smrću jednog roditelja najviše je maloljetne djece i najčešće idu u srednju školu.

Ukupno 19% anketiranih roditelja je završilo fakultet. U kategoriji jednoroditeljskih porodica nastalih ratnim zbivanjima nijedan roditelj nije fakultetski obrazovan, a najmanji ih je broj sa srednjom stručnom spremom.

Tome je vjerovatno doprinio rani ulazak u brak, te posvećivanje roditelja bračnim obavezama.

Materijalni status ispitanika u vrijeme dok su bili u bračnoj zajednici

Ova grupa pitanja ima za cilj da doznamo kakav je status ispitanika bio dok su bili u braku, tj. prije nastanka jednoroditeljske porodice. Dobijene rezultate ćemo upoređivati s trenutnim materijalnim statusom, kako bismo mogli izvesti određene zaključke. Iz dobijenih odgovora na ovo pitanje može se zaključiti da je kod natpolovične većine ispitanika supružnik u vrijeme potpune porodice bio u radnom odnosu.

Kada je u pitanju radni status nosioca jednoroditeljske porodice u vrijeme dok su bili u braku, sada ih je natpolovična većina nezaposlenih, za razliku od njihovih bračnih partnera koji su bili u natpolovičnoj većini zaposleni. Važno je spomenuti treću grupu porodica, čiji odgovori upućuju na zaključak da su u natpolovičnoj većini bili zaposleni. Uzimajući u obzir da su i njihovi partneri bili zaposleni u natpolovičnoj većini, možemo konstatirati da su ove porodice imale dobar ekonomski status, dok su bile u braku. Prema ovim rezultatima ekonomski problemi nisu doveli do razvoda braka.

Najlošiji materijalni status su imale porodice iz druge kategorije, što je i logično, jer su imali i najviše majki koje nisu bile u radnom odnosu. Porodice prve kategorije su imale prosječan standard života, dok su bile potpune. Porodice koje su postale jednoroditeljske razvodom braka imale su najveća primanja, jer su ti roditelji bili u najvišem procentu zaposleni. Ovaj odgovor potvrđuje i našu konstataciju da ekonomski problemi nisu bili uzrok za razvod braka. Jednoroditeljske porodice nastale razvodom braka bile su u najboljem ekonomskom položaju.

Najviše je odgovora u kojem su porodice tadašnji svoj status ocijenile dobrim, tj. prosječno su živjele, kako su ispitanice porodice same ocijenile svoj životni standard.

Trenutni status ispitanika kao nosioca jednoroditeljske porodice

Jednoroditeljske porodice nastale razvodom braka u procentu od 80% ne ostvaruju nikakvu vrstu pomoći od državnih institucija. S druge strane, jednoroditeljske porodice nastale ratnim stradanjem imaju u 95% slučajeva potvrđan odgovor po pitanju primanja neke vrste pomoći od države, zahvaljujući zakonskim rješenjima.

Sve tri kategorije su ostvarivale neka od prava u skladu sa zakonskim rješenjima. Jednoroditeljske porodice nastale ratnim zbivanjima su imale najviše zakonskog prostora za djelovanje. Smatramo da nije u tolikoj mjeri problem u zakonima, koji postoje, nego u njihovoj primjeni, informiranju građana o njihovom postojanju i mogućnostima, načinima provedbe, te ostvarivanju prava koje sa sobom nose. Potrebno je više informirati ove porodice o njihovim pravima i mogućnostima ostvarenja tih prava.

Navedenim zakonima su se u najvećem procentu koristile jednoroditeljske porodice nastale ratnim stradanjem (51%), dok su se istim pravom najmanje koristile jednoroditeljske porodice nastale razvodom braka (20%). Jedan od osnovnih razloga zbog čega ovo zakonsko rješenje nije u potpunosti implementirano kod sve tri kategorije jednoroditeljskih porodice jeste to što nisu upoznate s njegovim odredbama.

U kategoriji jednoroditeljskih porodica nastalih prirodnom smrću jednog od roditelja samo 28% roditelja je zaposleno, dok ih čak 72% čeka posao. U porodicama u kojima je otac poginuo u toku rata, a taj procent je najmanji, tek 15% majki je zaposleno, a 75% nije. U jednoroditeljskim porodicama koje su posljedica razvoda braka procent zaposlenosti roditelja koji se brine o djeci najveći je, ali ne na zadovoljavajućem nivou (34%), dok 66% roditelja iz iste kategorije još nema posao. Taj odnos prije razvoda braka je bio 53% naspram 47% u korist zaposlenih. Ovaj podatak govori da se smanjio broj zaposlenih roditelja po nastanku jednoroditeljske porodice. Nezaposlenost otežava

situaciju u jednoroditeljskim porodicama, ali moramo imati na umu da je procent zaposlenosti uopće u našem društvu nizak.

U pogledu ukupnih materijalnih primanja jednoroditeljskih porodica, prema pokazateljima iz ankete, u najtežoj situaciji su jednoroditeljske porodice nastale gubitkom jednog roditelja prirodnom smrću, jer ove porodice mogu od strane institucija ostvariti neku vrstu pomoći samo u domenu socijalne zaštite. Ako pravimo poređenje njihovih mjesečnih primanja s primanjima iz vremena prije nastanka jednoroditeljske porodice, možemo zaključiti da su i tada najbolji status imale porodice iz treće grupe. Promjena je nastala kod porodica iz prve i druge grupe. Jednoroditeljske porodice nastale prirodnom smrću jednog roditelja prije su imale veća primanja od jednoroditeljskih porodica iz kategorije nastale ratnim dešavanjima. Sada je obrnuta situacija.

Odgovori na pitanja o procjeni životnog standarda, dovode do zaključka da su jednoroditeljske porodice nastale razvodom braka su u najtežoj materijalnoj situaciji. Prethodno smo utvrdili da se u ovoj kategoriji po nastanku jednoroditeljske porodice smanjio i broj zaposlenih. Ono što još ove porodice dovodi u nezavidan položaj jeste i činjenica da se zakonska regulativa ne provodi u potpunosti po pitanju ostvarivanja prava ovih porodica (alimentacija) itd.

Po pitanju mogućnosti osiguravanja mjesta za izgradnju doma, kuće, stana, automobila ili vikendice, vidljiv je enorman pad od momenta kada je porodica postala jednoroditeljska. Najveći procent razlike u mogućnosti ostvarivanja navedenog je zabilježen kod jednoroditeljskih porodica koje su nastale razvodom braka. Ovaj podatak direktno ukazuje na to da je vrlo osjetan gubitak jednog roditelja za porodicu, u materijalno-finansijskom smislu.

Anketa je također pokazala da su roditelji koji su nakon razvoda braka ostali s djecom i tako oformili jednoroditeljsku porodicu najviše puta

je bili primorani da posuđuju novac od drugih, čak procentualno 53%, a 27% njih je to moralo raditi više puta.

Prema anketi se da zaključiti da je jednoroditeljska porodica nastala ratnim stradanjima je u najboljoj materijalno-ekonomskoj poziciji. Velike su razlike između jednoroditeljskih porodica nastalih razvodom braka i prirodnom smrću jednog od roditelja. Prvi tip porodice je doživio vidno veći broj situacija u kojima su za osnovne materijalno-egzistencijalne potrebe morali posuđivati novac, što je pokazatelj neuređenosti odnosa, prije svega zakonskih, prema ovom tipu jednoroditeljskih porodica, gdje je država preko svojih institucija uređila prava i obaveze i to se osjeti na kvaliteti života njenih članova.

Privilegije i pogodnosti koje imaju/nemaju jednoroditeljske porodice

Anketa je pokazala da jednoroditeljske porodice ostvaruju/ne ostvaruju i određene privilegije i pogodnosti koje se odnose na školovanje djece, stipendije, pomoć u stambenom zbirnjavanju, rješavanju pitanja nezaposlenosti i dr.

Najveći procent u primanju privilegija prilikom upisa djeteta u srednju školu imale su jednoroditeljske porodice u kojima je otac stradao u toku rata (51%), dok su najmanje privilegija imala djeca i roditelji iz treće grupe. Samo 13% djece korisnika tih privilegija iz jednoroditeljskih porodica čiji je roditelj umro prirodnom smrću nije na zadovoljavajućem nivou. Razlika je nastala u postojanju zakona za poginule borce, u kojem je ova problematika uređena zakonom.

Na pitanje da li je dijete imalo privilegije prilikom upisa na fakultet, odgovoreno je, procentualno: 16% djece čiji je roditelj umro prirodnom smrću, 43% djece iz šehidskih ili porodica poginulih boraca, te tek 8% djece iz razvedenog braka.

Ukupno 10% roditelja iz jednoroditeljskih porodica nastalih prirodnom smrću drugog roditelja je imalo privilegije kod bodovanja za formiranje rang listi za prijema u radni odnos, 11% majki čiji je muž poginuo u ratu

je bilo korisnik istih privilegija, dok je 8% roditelja koji su razvedeni imalo ove privilegije. Zaključujemo da ni jedna kategorija jednoroditeljskih porodica nije zadovoljena u navedenom pitanju.

Djeca koja su jednog roditelja izgubila prirodnom smrću su u procentu od 22% bila korisnici stipendija u toku svog srednjoškolskog ili studijskog obrazovanja. Najveći procent korištenja navedene privilegije imala su djeca iz porodica poginulih boraca, dok je najmanji procent zastupljenosti ove olakšice kod djece iz razvedenih brakova. Enormna je razlika između kategorija porodica poginulih roditelja i razvedenih upravo zbog društvene i zakonske sređenosti prvih, a nesređenosti drugih. Zakonski su i po ovom pitanju najbolje riješile svoj status jednoroditeljske porodice nastale ratnim stradanjima, jer je čak 52% ih ostvarilo pravo na stipendiju. Resorna kantonalna ministarstva raspisuju svake godine konkurse namjenski za ovu populaciju.

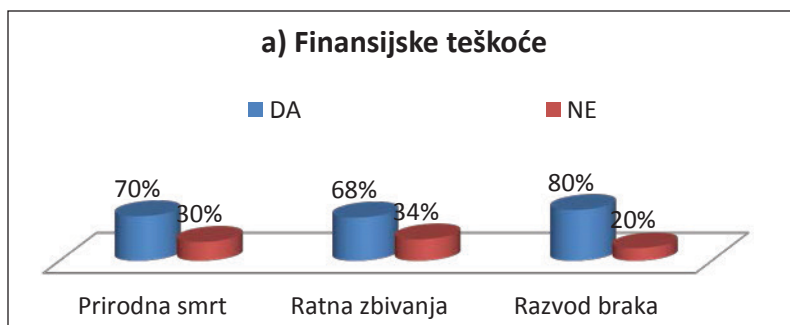
Ukupno 32% ispitanika čiji je supružnik umro prirodnom smrću je imalo određenu vrstu pomoći u adaptaciji, izgradnji ili kupovini stana ili kuće. Veći procent od toga su imale porodice poginulih boraca i šehida (50%), a porodice razvedenih brakova nisu uopće imale navedenu vrstu pomoći. Razlog najvećem procentu pomoći koje su imale porodice poginulih boraca i šehida pri kupovini, adaptaciji ili izgradnji kuće ili stana jeste postojanost i provedba zakona za ove društvene kategorije, prvenstveno zahvaljujući Aneksu 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma koji regulira prava izbjeglica i raseljenih lica, zbog toga što su porodice poginulih boraca većinom i raseljene osobe, odnosno izbjeglice.

Na pitanje da li su zadovoljni zakonskim rješenjima i odnosom institucija prema njima, roditelji iz porodica nastalih prirodnom smrću drugog roditelja u procentu od 50% su odgovorili da nisu zadovoljni odnosom društvenih institucija prema njima, 45% ovih roditelja je djelimično zadovoljno, dok je samo 5% njih

zadovoljno, ali i smatra da može bolje. Porodice poginulih boraca i šehida su u procentu od 65% djelimično zadovoljne, dok je 7% onih koji su sasvim zadovoljni. Roditelji iz razvedenih brakova imaju najveći stepen nezadovoljstva (66%), dok je svega 8% roditelja koji su zadovoljni i smatraju da može bolje. Ovo je najbolji pokazatelj odnosa društva, prije svih, društvenih institucija prema jednoroditeljskim porodicama svih kategorija. Veliki procent nezadovoljstva je vidan kod jednoroditeljskih porodicama čiji je isti status uzrokovan razvodom braka. To nezadovoljstvo je opravdano, zbog toga što društvene institucije nisu posvetile dovoljno pažnje ovoj kategoriji, a čak ni provođenju određenih zakona vezanih za ovu kategoriju. U ovom podatku možemo, prije svega, vidjeti zainteresiranost društva da pomogne ovim porodicama i zadovoljstvo ili nezadovoljstvo jednoroditeljskih porodica odnosom koji društvene institucije imaju prema njima.

Rezultati ankete pokazuju i da nosioci jednoroditeljskih porodica smatraju, u prosjeku 90% ispitanika iz svake kategorije da bi trebalo ujednačiti zakonsku regulativu za sve kategorije jednoroditeljskih porodica.

Finansijske teškoće

Grafikon br. 1

Jednoroditeljske porodice nastale prirodnom smrću jednog roditelja, procentualno njih 70%, imaju finansijske poteškoće, 68% roditelja jednoroditeljskih porodica nastalih ratnim stradanjima, također imaju, dok su finansijske teškoće najviše prisutne kod roditelja koji su prošli proces razvoda braka, čak kod 80% navedenih roditelja. Ove poteškoće

Vaninstitucionalnu materijalnu pomoć anketirane jednoroditeljske porodice iz sve tri kategorije su najčešće dobivale od roditelja, te članova uže porodice, braće i sestara. Međutim, postoji i 20% majki u porodicama poginulih boraca i šehida koje materijalno-finansijsku pomoć nisu dobijale ni od koga. To se može objasniti i činjenicom da su te majke u agresiji i genocidu koji su doživjele izgubile ne samo muževe, već i sestre, braću, roditelje, veliki broj prijatelja i šire rodbine.

Poteškoće s kojima se najčešće susreću jednoroditeljske porodice

Jednoroditeljske porodice se susreću sa raznim poteškoćama u procesu održavanja stabilnosti i funkcionalnosti: strah zbog jednoroditeljstva, finansijske teškoće, umor, poteškoće u odgoju djece, nezaposlenost, alimentacija, nerazumijevanje okoline i dr.

U nastavku donosimo rezultate ankete u kojima su nosioci jednoroditeljskih porodica odgovarali na pitanja (neki od njih u grafičkom prikazu) o poteškoćama s kojima se najčešće susreću.

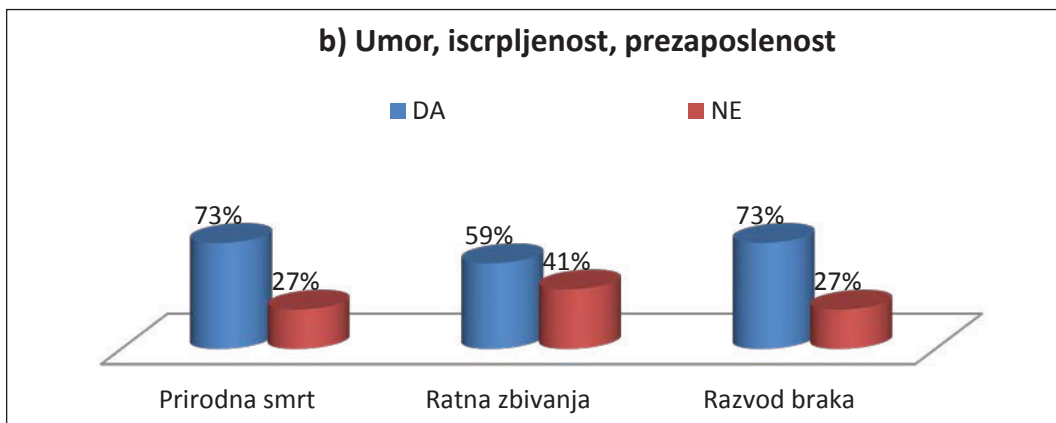
Strah zbog jednoroditeljstva

Jednoroditeljske porodice nastale prirodnom smrću jednog roditelja su u procentu od 87% osjetile određenu vrstu straha zbog jednoroditeljstva, 90% majki u porodicama poginulih boraca i šehida je doživjelo istu vrstu straha, a u najvećem procentu su taj strah iskusili roditelji iz razvedenih brakova (92%). Uz, svakim danom sve veće, društvene izazove i opasnosti, strah je opravdan. I društvo je dužno da ga svede na najmanju moguću mjeru. Ipak, osjećaj "krova nad glavom" i "sigurnog posla" velikim dijelom eliminiraju svaku vrstu prisutnog straha kod roditelja ne samo jednoroditeljskih porodica, već i drugih vrsta porodica. S tim u vezi, potrebno je društvenom akcijom osigurati odgovarajuće poslove i mjesta stanovanja za jednoroditeljske porodice koje nisu u mogućnosti doći do njih. Taj strah je uslovljen trenutnom situacijom u kojoj se nalazi jednoroditeljska porodica, odnosno pitanjima da li uopće imaju kuću ili stan i da li taj roditelj ima stalan posao, kao redovni izvor finansijskih sredstava neophodnih za normalno funkcioniranje porodice.

su uzrokovane, prije svega, trajnim odsustvom drugog roditelja, najčešće oca, čija uloga, po prirodi, jeste zarađivanje i osigravanje materijalno-finansijskih sredstava za svoju porodicu, a potom i nemanje stalnog posla i, samim tim, i redovnih finansijskih primanja kod roditelja koji je ostao sam s djecom. Finansijske su osnova koja čini porodicu

funkcionalnom u svakom smislu; one osiguravaju prehranjivanje, samim tim i egzistenciju, potom školovanje itd. Najveći procent finansijskih teškoća koji je prisutan kod jednoroditeljskih porodica uzrokovanih razvodom braka postojan je zbog toga što drugi roditelj u većini slučajeva ne plaća alimentaciju ili je ne plaća u iznosu u kojem bi trebalo to da čini.

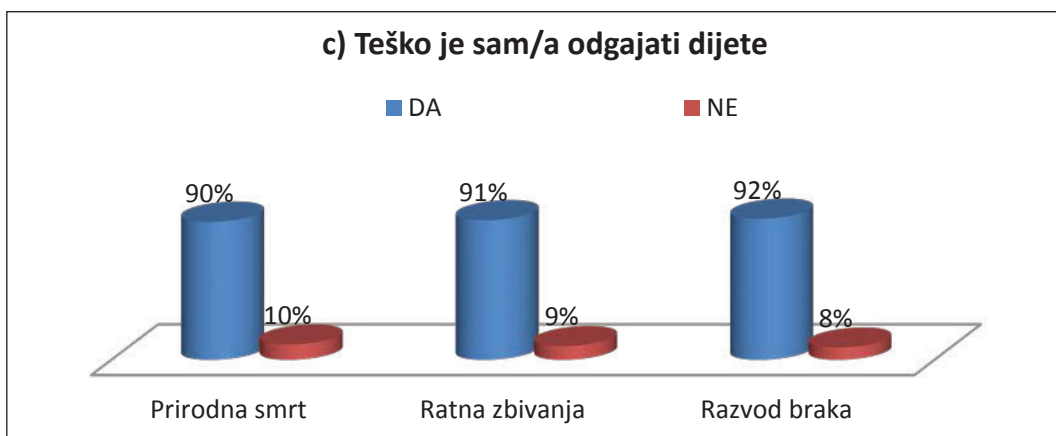
Umor, iscrpljenost, prezapolenost

Grafikon br. 2

Problemi, odnosno poteškoće koje sa sobom donose umor, iscrpljenost i prezapolenost nešto su sasvim normalno i očekivano kada je riječ o roditeljima u jednoroditeljskim porodicama. Anketa pokazuje da se s ovim problem suočava visok procenata jednoroditeljskih porodica.

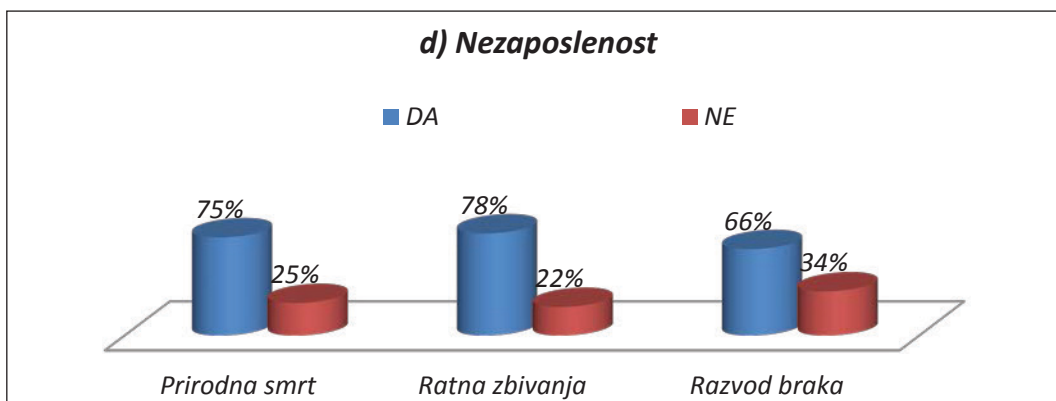
Poteškoće u odgoju djece

Grafikon br. 3

Više od 90% roditelja svih kategorija jednoroditeljskih porodica je reklo da jeste teško sam odgajati dijete. Tu izjavu opravdava to što je jedan roditelj automatski bio primoran preuzeti porodičnu ulogu drugog roditelja, tako da mora sam i odgajati djecu i brinuti se za njihovu odjeću, obuču, materijalno-finansijsko stanje porodice i ostalo. Sve to zahtijeva velike napore i energiju, što dovodi do iscrpljenosti i umora, o kojem smo prethodno govorili. Pored svega toga, ostaje najbitnija uloga i zadaća roditelja: odgojiti dijete, provesti ga kroz socijalizaciju samim tim od njega načiniti korisnog društvenog člana.

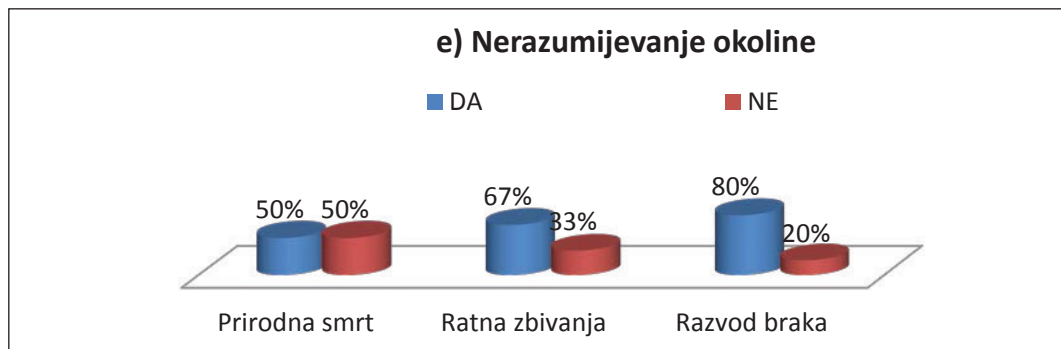
Nezaposlenost

Grafikon br. 4

Nezaposlenost, kako se zaključuje iz odgovora u sve tri kategorije jednoroditeljskih porodica je zastupljena u visokom procentu. Jedan od najvećih uzroka stresa, prije svega, zbog nemogućnosti ostvarivanja osnovnih materijalno-ekonomskih dobara, pogotovo za muškarca koji doživljava očaj i gubitak samopoštovanja.

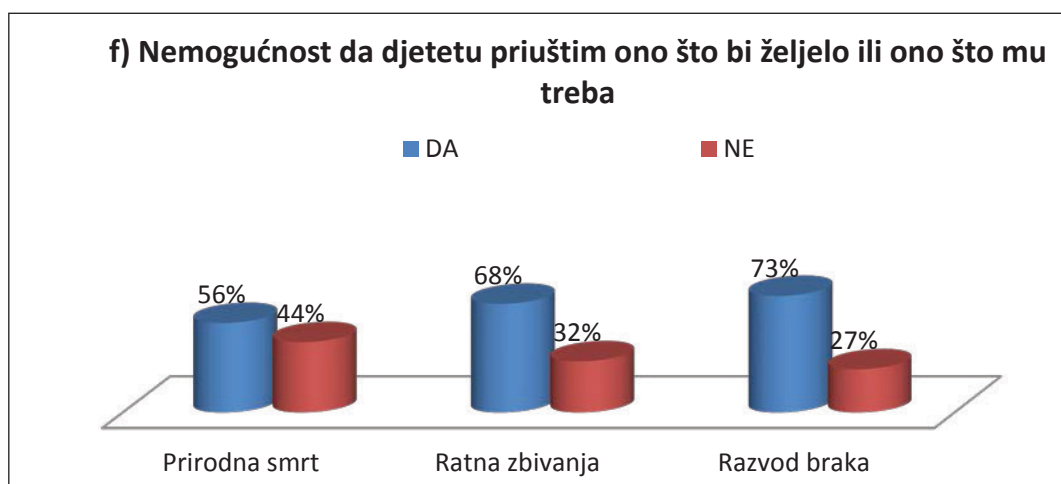
Nerazumijevanje okoline

Grafikon br. 5

Nažalost, u komunikaciji drugih s ovim kategorijama vrlo često nedostaje empatije i sluha za njih. Svakodnevni stresovi, frustracije i anksioznost samo su neki od razloga ovako zabrinjavajućeg rezultata po pitanju razumijevanja/nerazumijevanja jednoroditeljskih porodica od strane okoline i društva u kojem žive. Okolina najteže razumije razloge nastanka jednoroditeljskih porodica razvedenih supružnika, zbog same specifičnosti te situacije. Supružnicima je često vrlo teško, ponekad i neugodno, objasniti što je ili ko doveo do razvoda njihovog braka, dok jedan broj njih smatra da ne postoji potreba da se okolini objašnjava tako nešto. Razvod braka je sam po sebi specifičan, situacije koje dovode do njega posebne, nekada to znaju biti i intimne situacije koje supružnici ne iznose u javnost, a okolina to često ne razumije.

Problem nemogućnosti ispunjenja očekivanja

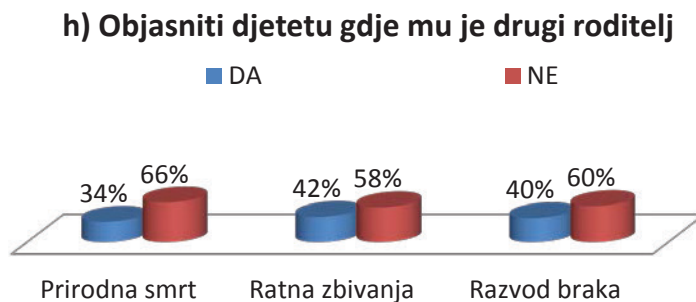
Grafikon br. 6

Jednoroditeljske porodice koje su nastale prirodnom smrću jednog roditelja u procentu od 56% nisu bile u mogućnosti priuštiti svojoj djeci ono što bi oni željeli, 68% samohranih majki čiji su muževi poginuli u ratu također, dok su roditelji iz razvedenih brakova u najtežoj poziciji: 73% ovih roditelja je imalo poteškoću ili nije bilo u mogućnosti dati djeci ono što oni žele. Djetetu je najvažnija podrška i prisustvo oba roditelja, što je u ovom slučaju nemoguće. Uzrok nemogućnosti da roditelji iz jednoroditeljskih porodica pruže svojoj djeci ono što njihova djeca žele jeste nezaposlenost, slaba materijalno-financijska situacija porodice i obaveza osiguravanja osnovnih egzistencijalnih sredstava, poput kuće ili stana, hrane, odjeće, obuće ili u nekim slučajevima lijekova, neophodnih za liječenje određenih članova porodice.

Alimentacija

Alimentacija, kao materijalno-finansijska nadoknada u slučaju razvoda, bila je problem odnosno poteškoća s kojom se suočavalo 20% razvedenih roditelja. Samo utvrđivanje i isplaćivanje alimentacije je zakonski regulirano. To područje je dobro uređeno, ali je potrebno više rada u njegovom potpunom ostvarivanju. U bosanskohercegovačkom društvu isplata alimentacije je u fazi stagnacije, prije svega, zbog toga što supružnici ne reguliraju svoj razvod zakonski ili ne traže svoja prava, što zbog neinformisanosti što zbog pretpostavke o mogućnosti ponovnog pomirenja i zajedničkog života.

Problem u objašnjavanju djetetu statusa drugog roditelja

Grafikon br. 7

Roditelji iz jednoroditeljskih porodica koje su nastale kao posljedica prirodne smrti jednog od roditelja, njih 34%, imaju poteškoću u objašnjavanju djetetu gdje mu je drugi roditelj. Najveći procent potvrđujućeg odgovora o navedenom pitanju imaju majke u porodicama poginulih boraca i šehida, a roditelji iz razvedenih brakova se u procentu od 40% suočavaju s ovim problemom. Samoobjašnjavanje odsustva drugog roditelja je bolno, te se samim tim u većini slučajeva i izbjegava pričati o tome, zbog proživljavanja događaja koji su uzrok nestanka roditelja.

Zaključak

Među osnovne karakteristike današnjeg društva spada i pojava krize u porodici, kao osnovnoj društvenoj ćeliji. Destrukcija porodice se vrši na razne načine, počevši od određenih trendova koji su nominalno porodični, dok su posljedice njihova slijeđenja kobne. Ti i drugi faktori dovode do povećanog broja razvedenih brakova, kao jednog od uzročnika nastanka jednoroditeljskih porodica. Jednoroditeljske porodice su učestala pojava, a uzroci njihovog nastanka su različiti:

prirodna smrt, pogibija roditelja u ratu ili razvod braka. Među tim uzrocima mogu biti i situacije kada jedan roditelj napusti porodicu, te se ne zna da li je uopće živ, slučajevi izvanbračno rođene djece, kada nije utvrđeno i priznato roditeljstvo i sl.

Ono što smo posebno željeli naglasiti u ovom radu jeste odnos društvenih institucija prema jednoroditeljskim porodicama. Prava koja pripadaju jednoroditeljskim porodicama moraju biti jednaka za sve jednoroditeljske porodice koje žive u našoj državi. Time će se izjednačiti njihove mogućnosti u nastojanju da postanu korisni članovi društva. U bolje i efikasnije rješavanje pitanja statusa jednoroditeljskih porodica potrebno je uključiti sve aktere društvenog života: obrazovne institucije, politiku širem smislu te riječi, ekonomiju, kulturu, vjerske zajednice itd.

Jednoroditeljske porodice žive u puno lošijim materijalno-ekonomskih uslovima od dvoroditeljskih porodica. Razlog za to jeste, svakako, odsutnost (trajna ili privremena) jednog od roditelja, najčešće oca, koji je najčešće zadužen za osiguravanje materijalnih sredstava za svoju porodicu. Takva situacija zahtijeva

dodatni angažman preostalog roditelja, kako kod kuće u odgoju djece, tako i na poslu. To govori da su roditelji iz jednoroditeljskih porodica više procentualno u radnom odnosu nego roditelji iz dvoroditeljskih porodica. Često su jednoroditeljske porodice prepuštene same sebi i svojim najbližima.

Teško je doći do materijalnih sredstava za egzistenciju porodice. Sam roditelj je prisiljen da radi, da se dodatno angažira i preuzme ulogu i drugog roditelja, kako u odgoju tako i u osiguravanju materijalno-egzistencijalnih potreba za svoju porodicu.

Jednoroditeljske porodice se, u pogledu ispunjenja zahtjeva vremena u kojem žive, suočavaju s većim problemima od dvoroditeljskih. Ti problemi su nemogućnost odlaska na odmor, osiguravanje džeparca za dijete, upis djeteta u srednjoškolske ili visokoškolske ustanove, osiguravanje odjeće i obuće, kao osnovnih materijalno-egzistencijalnih uslova za život, i sl. Poseban problem se javlja u odgoju djece, zbog nemogućnosti posvećivanja dovoljno vremena za to. To se odražava na razvoj djeteta, posebno na emocionalni razvoj, koji je često praćen i traumama.

Poboljšanje materijalno-finan- sijske situacije je ključno za po- boljšanje cjelokupne situacije ovih porodica, što zahtijeva zaposlenje tih roditelja. Prije svih, tu treba da sistemski djeluju institucije društva. Različiti problemi koji se javljaju i u ustanovama zaduženim za rješavanje problema i statusa jednoroditeljskih porodica, prije svih u ce ntrima za socijalni rad, dodatno otežavaju situaciju. Nedostatak radnog oso- blja, prostora i sredstava su osnovni problemi s kojima se društvene institucije susreću.

Rješavanje pitanja alimentacije je krucijalno za jednoroditeljske porodice nastale razvodom bra- ka. Sudovi i centri za socijalni rad su odgovorni za provedbu zakona o alimentaciji i od njih najviše zavisi koliko i da li će uopće ovo bitno pitanje biti riješeno. Ipak, najveća pomoć jednoroditeljskim

porodicama u Bosni i Hercegovini dolazi od njihovih najbližih: od roditelja, braće, sestara, prijatelja i komšija. Pomoć od društvenih institucija je na određeni način i zahtjevna, prvenstveno zbog toga što se mora čekati na njeno ostvarenje a potom i na realizaciju. Dijete u jednoroditeljskoj porodici ne smije biti prepušteno na odgoj ulici, ali ni institucijama, prije svega, zbog opa- snosti gubitka autoriteta roditelja, koji je dužan da se brine za dijete i odgaja ga. Društvene institucije mogu i moraju djelovati u rješavanju statusa jednoroditeljskih porodica zakonima, donoseći ih i provodeći.

Sve navedeno ide u prilog po- tvrđi postavljene generalne hipo- teze: Bosanskohercegovačko druš- tvo ne posvećuje dovoljno pažnje jednoroditeljskim porodicama, zbog čega su one u veoma lošem materijalnom položaju.

Pretpostavke egzistiranja je- dnoroditeljskih porodica u Bosni i Hercegovini nalaze se u društve- no-političkim i kulturnim sadržaj- nostima bosanskohercegovačkog društva. Saglasnost između jed- noroditeljskih porodica i društve- no-političkog ambijenta o životu jednoroditeljskih porodica u državi Bosni i Hercegovini temeljila bi se na principima moderne demokra- tije i poštivanja osnovnih ljudskih prava i sloboda.

Prema rezultatima istraživanja u Bosni i Hercegovini je ugrožen status jednoroditeljskih porodica u pogledu ostvarivanja njihovih osnovnih, elementarnih prava. Nisu uspostavljena jednaka prava za sve jednoroditeljske porodice na cijeloj teritoriji Bosne i Herce- govine. Jednoroditeljske porodice su neravnopravne u odnosu na kompletne porodice.

Izvori i literatura

- Bobić, Mirjana, (2003) *Prekompono- vanje braka, partnerstva i porodice u savremenim društvima*, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Beograd.
- D. Lukić, Pečujlić, *Sociološki leksikon*, (2010) *Savremena administracija*, Beograd.
- Gidens, Entoni, (2007) *Sociologija*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
- Karić, Nijaz, (2008) *Socijalni rad i maloljetnička delikvencija u zajednici*, OFF-SET, Tuzla.
- Lj.M. Todorović, Singer, (1993) *De- likvencija mladih*, Globus, Zagreb.
- Milić, Anđelka, (2007) *Sociologija poro- dice- Kritika i izazovi*, Čigoja štampa, Beograd.
- Mirjana Kasapović, (2005) *Bosna i Hercegovina – podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, Zagreb.
- Noel Malcolm, (1995) *Povijest Bosne*, Izdanje Erasmus, Zagreb-Sarajevo.
- Raboteg-Šarić, Z., Pećnik N., Josipović, V. (2003) *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb.
- Adila Pašalić-Kreso, (2004) *Koordinate obiteljskog odgoja*, JEŽ, Sarajevo.
- Segelan, Martin, (2009) *Sociologija po- rodice*, Beograd.
- Traljić, Nerimana, Babić, Suzana, (2007) *Bračno pravo*, Pravni fakultet Univer- ziteta u Sarajevu, Sarajevo.
- Žiga, Jusuf, (2009) *Porodica u bosan- skohercegovačkom društvu sa poseb- nim osvrtom na stanje u Kantonu Sarajevo*, Fakultet političkih nauka u Sarajevu.
- Žiga, Jusuf, Đozić, Adib (2007) *Sociologija*, OFF-SET, Tuzla.
- Adib Đozić, (2003) *Zbornik radova*, Uni- verzitet u Tuzli – Filozofski fakultet, Vol. 31 – broj 4, Tuzla.
- Grozdanić, S. (2000), *Jednoroditeljske obitelji prema uzrocima njihovog na- stanka*, Ljetopis socijalnog rada.
- Jašović, Ž. (1971), *Osnovni društveni uzroci i uslovi prestupničkog pona- šanj amladih*, Osvrti. Br.4, Etiologija maloljetničkog prestupništva, Zbornik članaka, Beograd.
- Kreso Pašalić, Adila, (2004) *Metodološki okvir spoznavanja socijalne distance kao rezultat obiteljske otvorenosti/ zatvorenosti u eko-okruženju*, Filo- zofski fakultet u Sarajevu.
- Službene novine Federacije BiH, br. 30/97 i 7/02.
- Službene novine Federacije BiH, broj 29/97. http://vladatk.kim.ba/OKantonu/o_kan- tonu.htm
- www.porodicno.ba
- [http://www.svetionikislama.org/ tekstovi/53-uloga-porodice-u-islam- skom-nacinu-zivljenja.html](http://www.svetionikislama.org/tekstovi/53-uloga-porodice-u-islam- skom-nacinu-zivljenja.html)
- www.sijakovic.com/wp-content/ uploads/2012/06/sociologija
- www.psihologija.autentik.net/brak_i_ porodica_porodica
- www.akademijauspeha.com/clanci.../ Deca%20i%20razvod%20braka.htm

الموجز

المشاكل والصعوبات القانونية التي تواجهها الأسر ذات المعيل الواحد في
البوسنة والهرسك
مدحت تشاوشيفيتش

يناقش الكاتب في هذا المقال المشاكل والصعوبات القانونية التي تواجهها الأسر ذات المعيل الواحد في البوسنة والهرسك. وقد جاء هذا المقال نتيجة للعمل ضمن المشروع البحثي الذي يركز على الأسرة ذات المعيل الواحد، والذي تم من خلاله متابعة ثلاث مجموعات نظريا وتجريبيا: الأسر ذات المعيل الواحد الناجمة عن الحرب؛ والأسر ذات المعيل الواحد الناجمة عن الطلاق؛ والأسر ذات المعيل الواحد الناجمة عن الموت الطبيعي أو بسبب الحوادث. وقد كان أحد الأهداف الرئيسية لهذا المشروع استقصاء الوضع القانوني الذي تتمتع به كل من تلك المجموعات الثلاث في المجتمع، والحلول القانونية المتعلقة بها، والكيفية التي تفهم بها تلك الأسر ذلك الوضع القانوني، والمصاعب التي تواجهها في المحافظة على وظيفة الأسرة. ويقدم المقال عرضا مع الشرح الموجز لنتائج استطلاع الرأي الذي تم تنفيذه ضمن إطار هذا المشروع وشمل عينة مكونة من مائة أسرة ذات معيل واحد في منطقة تشمل إقليم توزلا ومقاطعة برتشكو البوسنة والهرسك وبلدية تيشان (إقليم زينيتسا ودوبوي).

الكلمات الرئيسية: الأسرة ذات المعيل الواحد في البوسنة والهرسك، الوضع القانوني في المجتمع، قوانين البوسنة والهرسك، الأم، امتيازات ومشاكل الأسرة ذات المعيل الواحد في البوسنة والهرسك.

Summary

SOCIAL STATUS AND DIFFICULTIES
FACING SINGLE - PARENT FAMILIES
IN B&H

Midhat Čaušević

In this article the author relates about the social status and difficulties facing single-parent families in Bosnia and Herzegovina. The article is based on a research project wherein theoretical and empirical studies were conducted with focus upon three groups: single – parent families as a consequence of the war, single –parent families as a result of divorce and single – parent families as a result of a fatal accident or natural death. Among the main aims of the project was to see what is the social status of single –parent family of these three groups; legislative provisions regarding these groups and their own perception of their social status and difficulties they face in their efforts to keep their family functional. The article also presents a short assessment of results of the questionnaire that was carried out on a sample of a hundred single – parent families of Tuzla Canton, Brčko District and the municipality of Tešanj (Zenica -Doboj Canton).

Key words: single – parent family in B&H , social status, legislative provisions, mother, privileges, problems facing single – parent families in B&H.